

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Formy a podmínky šíření křesťanství -
křesťanské misie a zakládání klášterů**

Kristýna Linhartová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Formy a podmínky šíření křesťanství - křesťanské misie
a zakládání klášterů**

Kristýna Linhartová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.,

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí práce, Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc., za její vedení při tvorbě práce, podnětné nápady a připomínky.

OBSAH

1.	Úvod	1
2.	Misijní činnost	3
2.1	Vývoj misijní činnosti	3
2.2	Saul – Pavel z Tarzu, apoštol národů	4
2.2.1	Pavel a jeho první misijní cesta	5
2.2.2	Druhá misijní cesta	6
2.2.3	Třetí misijní cesta	6
2.3	Pronásledování křesťanů	7
3.	Ostrovní církve a její misie na pevninu	8
3.1	Irsko	8
3.1.2	Svatý Patrik	9
3.2	Iroskotská misie na pevninu	9
3.2.2	Kolumbán Mladší	10
3.3	Anglosaská misie na pevnině a křesťanství na Britských ostrovech	11
3.3.1	Anglosaská misie	11
3.3.2	Bonifác	11
3.4	Misijní činnost v Anglii	12
3.5	Svatý Vojtěch	13

4.	Vývoj mnišství.....	14
4.1.	Eremitický mnišský život	15
4.1.1	Svatý Antonín	15
4.2.	Cenobitský mnišský život	16
4.1.2	Pachomius	16
4.3.	Basileios z Kaisareje	17
4.4.	Západní mnišství	18
5.	Řád benediktinů.....	21
5.1	Spiritualita a zaměření.....	21
5.1.1	Základní rysy řádu.....	22
5.1.2	Historie řádu.....	23
5.1.3	Historie řádů v českých zemích	25
6.	Závěr.....	28
7.	Seznam použitá literatura	29
7.1	Internetové zdroje.....	30
8.	Resumé	31

1. Úvod

V úvodu své bakalářské práce bych se ráda zmínila, proč jsem si vybrala téma z povinně volitelné části závěrečné zkoušky Religionistika. Velice mě zaujalo téma „Formy a podmínky šíření křesťanství – křesťanská misie a zakládání klášterů.“ Proto bych ráda popsala historický vývoj této problematiky. Utváření prvotní církve, průběh misionářských výprav, strast samotných misionářů na svých cestách, ať už se jednalo o pohanské národy či nelibost císařů.

Cílem mé bakalářské práce je historické zmapování misijní činnosti, mnišského života a zakládání významných klášterů, jež sloužily jako základny pro šíření křesťanství. Historický popis soustřeďuji do 10. století, kdy byla dokončena christianizace Evropy.

V první kapitole se zaměřím na počáteční vývoj misijní činnosti, která patří mezi základní formy šíření křesťanství, a je s ním pevně spjata. Dále se věnuji několika velmi významným misionářům, kteří svým působením přispěli k šíření křesťanství na starém kontinentě. Popíšu zde také na misionářskou činnost, která vznikala na britských ostrovech.

Další část je postavena na vzniku mnišského života, jak se utvářel ve východní i západní části Římské říše a jaké byly příčiny a důsledky osamocení života poutníků v pouštích. Zde se věnuji několika významným osobnostem, jenž zvolili tento způsob života. Byli to zakladatelé poustevnického života. Jaký byl styl jejich života, co je přimělo vést život v osamocení a co bylo důsledkem asketického života.

Na závěr se zaměřuji na vznik významného řeholního řádu. Jako je řád sv. Benediktina, který se řídí řeholí a je sepsána samotným zakladatelem řádu. Bude zde popsáno i několik klášterů, které se podílely na vysílání misionářů na jejich misijní cesty. Dále popisuji funkce klášterů a jejich podstatu.

Bakalářské práce je sestavena z několika metod, jelikož při sepsání bakalářské práce budu postupovat v určitých krocích. Jedná se především o sběr literatury a její prostudování, jež je potřeba utřídit do logických částí. Proto při psaní bakalářské práce použiji metodu analýzy. S pomocí metody komparace porovnáám vývoj, obraz rozdílnosti či snad naopak podobnosti některých mnišských řádů. Po té přistupuji k metodě kompilace. Nasbíraná data utřídím, porovnáám a utvářím z nich logické části daného textu.

Tato práce vychází z několika primárních titulů, mezi které patří Bible či Vývoj mnišství ve středověku od autora Hugh Lawrence. Dále jsem čerpala z Encyklopedie řádů a kongregací od Milana Michala Bubna a Encyklopedie středověku od autora Jacquese Le Goffa. Primární literatura je doplněna sekundární literaturou, která se k tomuto tématu vztahuje. Využila jsem i dostupnost internetových zdrojů.

2. Misijní činnost

Mezi nejznámější formy šíření křesťanství patří misijní činnost. „Původ slovíčka misie pochází z latinského slova mitto – posílám. Jedná se o vyslání za účelem šíření a upevnění víry. Rozlišuje se na vnitřní misii, to je úsilí o prohloubení víry, a vnější misii, to je evangelizace mimokřesťanských národů a kultur.“¹ Člověk, který provozuje misijní činnost, se nazývá misionář.

2.1 Vývoj misijní činnosti

Křesťanství patří mezi monoteistická náboženství. Šíření křesťanství je založeno na misijní činnosti. V římské provincii Judea se objevuje prorok jménem Theudas, který tvrdí, že je učitel seslaný samotným Bohem. „Mnozí židé opustili své domovy a povolání a následovali jej ve víře, že je Mesiáš, jejich dlouho očekávaný, zázraky činící vůdce.“² Bohužel, tak jako u ostatních proroků, následovala poprava Římany a jeho žáci byli rozptýleni. V dnešní době mezi nejznámější proroky patří Ježíš Nazaretský a to díky zmrtvýchvstání. Už v Matoušově evangeliu se píše o tom, že Ježíš promlouval ke svým dvanácti vyvoleným „*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal.*“ (Mt, 28, 19 – 20)

Skutky apoštolů nám popisují první křesťanské misie, které byly soustředěny převážně na židovské obce. Jelikož většina lidí byla židovského původu, „kteří vzdávali úctu Bohu v jeruzalémském chrámu a v místních synagogách stejně jako ve svých domovech, žili podle Mojžíšova zákona, oddávali se tradičním modlitbám a přinášeli předepsané oběti.“³ Díky apoštolům, kteří následovali Krista, se v Jeruzalémě rozšířila víra, že Ježíš je Mesiáš. Vedl je Petr, následován bratry Jakubem a Janem. Komunita získávala na oblibě a rozšiřovala se. Příčina tohoto rozkvětu? „Bylo to jejich vášnivě přesvědčení a odvaha, kterou projevovali, když čelili bití a věznění, jimiž je stíhaly

¹ PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Judaismus, křesťanství, Islám*. Praha : Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6. s. 237.

² TOMKINS, Stephen. *Stručné dějiny křesťanství*. Praha, Volvox Globator. ISBN 978-80-7207-703-8, s. 12

³ Tamtéž, s. 13

židovské úřady.“⁴ Druhým důvodem bylo jejich vysvětlování přitažlivého učení: „*Všech se zmocnila bázeň, neboť skrze apoštoly se stalo mnoho zázraků a znamení. Všichni, kteří uvěřili, byli pospolu a měli všechno společné.*“ (Skutky 2, 43-44)

Po rozšíření křesťanské víry přichází nespravedlivé obvinění Štěpána, který patřil mezi nejhrolivější stoupence Ježíše Krista. Štěpán po pomluvách několika židů byl předvolán před radu a musel dokázat svojí nevinu. To se mu bohužel nepovedlo a byl hnán za město, kde ho lid ukamenoval. Mnozí pro něj truchlili, ale našel se jeden, který Štěpánovu mučednickou smrt schvaloval, byl to mládenec, který se jmenoval Saul. A právě zde, v této chvíli začíná první pronásledování jeruzalémské církve. „*Všichni kromě apoštolů se rozprchli po Judsku a Samařsku.*“ (Skutky 8, 1). Jejich velkým pronásledovatelem byl právě Saul. „*Saul se však snažil církev zničit: pátral dům od domu, zatýkal muže i ženy a dával je do žaláře.*“ (Skutky 8, 3).

„*Ti, kteří se z Jeruzaléma rozprchli, začali kázat evangelium všude, kam přišli. Filip odešel do města Samaří a zvěstoval tam Krista.*“ (Skutky 8, 4 - 5). Filip svým kázáním a skutky zaujal velké množství lidí, kteří se pak nechávali pokřtít. Velkou radost z tohoto úspěchu měli apoštolové v Jeruzalémě a vyslali za Filipem Petra a Jana. „*Oni tam přišli a modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z nich nesestoupil; byli jen pokřtěni ve jménu Pána Ježíše. Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.*“ (Skutky 8, 15 – 17). Na své zpáteční cestě do Jeruzaléma pak apoštolové podávali svědectví a zvěstovali evangelium po samařských vesnicích.

2.2 Saul – Pavel z Tarzu, apoštol národů

„Pozdější apoštol národů se narodil v prvních letech našeho letopočtu v Tarzu v Kilíkii (srov. Sk 21,39). Pocházel z Benjaminova kmene a při obřízce obdržel jméno Šavel (Šaul, to znamená „vytoužený, vyprošený od Jahva“). Pavel (řec. Paulos, lat. Paulus, to jest „malý, nepatrný“) je jeho druhé osobní jméno jakožto římského občana. Byl vychován přísně podle Mojžíšova zákona a tradice a patřil k přívržencům farizeů (srov. Flp 3,5nn). Jeho mateřskou řečí byla aramejšтина, jako Žid z diaspory znal řecky (lidový dialekt zvaný koiné). Jako občanovi římské říše (srov. Sk 22,27) Jeho učitelem

⁴ TOMKINS, s. 13.

byl tehdy slavný Gamaliel, umírněný člen židovské Velerady (Sk 5,34–39). Spíše než o vzdělání v dnešním smyslu bychom měli mluvit o celkové formaci: u Gamaliela se Šavlovi dostalo uvedení do rabínského myšlení, výkladu židovského Písma i do tradiční ortodoxní židovské zbožnosti (Sk 22,3). Vyučil se jako tkadlec stanů a toto řemeslo vykonával i později během svých apoštolských cest.⁵

Jak jsem výše zmínila, Saul byl přítomen ukamenování Štěpána a pronásledoval křesťany, proto si vyžádal od velekněze doporučující list pro synagogy v Damašku. Zde chtěl nalézt křesťany a v poutech je přivést do Jeruzaléma. Na cestě do Damašku se ovšem stalo něco, co obrátilo jeho pronásledování. *„Na cestě, když byl blízko Damašku, zazářilo kolem něho náhle světlo z nebe. Padl na zem a uslyšel hlas: „Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?“ Saul řekl: „Kdo jsi, Pane?“ On odpověděl: „Já jsem Ježíš, kterého ty pronásleduj. Vstaň, jdi do města a tam se dovíš, co máš dělat.“* (Skutky 9, 3 – 6). Saul uposlechl, co mu Ježíš pravil a byl v doprovodu svých mužů doveden do Damašku. Zde ho vyhledal Ananiáš, který Saula uzdravil, Saul po setkání s Bohem oslepl. Saul v Damašku přijal křest a stal se horlivým misionářem.

Nejdříve kázal po synagogách, ale „Tři roky po svém obrácení přichází za apoštolem Petrem do Jeruzaléma a žije několik let v Sýrii a Kilíkii (srov. Gal 1,18–21; Sk 9,30). Jeden z Pavlových nejbližších spolupracovníků, Barnabáš, ho přivedl do Antiochie Syrské (Sk 11,25) a odtud pak oba nesou pomoc křesťanům v Jeruzalémě (Sk 11,27–30). Po návratu zpět dostávají od Ducha Svatého pověření hlásat evangelium mezi pohanskými národy. Začíná se nejdůležitější období Pavlova života: jeho tři velké misijní cesty.“⁶

2.2.1 Pavel a jeho první misijní cesta

„V letech 47–48 se vydává s Barnabášem (k němuž se přidává Jan Marek) na první cestu na Kypr a do jižních provincií Malé Asie (Sk 13,1 – 14,26). Navštěvují jednotlivá města (Antiochie Pisidská, Ikonion, Lystra, Derbe), kde zakládají církevní obce a zakoušejí první velké obtíže při hlásání evangelia. V roce 49 se už Pavel

⁵ Pavel z Tarzu (online). [Cit. 2012-04-16]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/pavel/>.

⁶ Pavel z Tarzu (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/pavel/>.

i Barnabáš účastní Jeruzalémského koncilu, který rozhodne o další evangelizaci tehdy známého světa (Sk 15,1–30).“⁷

2.2.2 Druhá misijní cesta

Na svojí druhou misijní cestu si Pavel vybral Silase a prošli spolu Sýrii a Kilikií. *„Tak se Pavel dostal také do Derbe a Lystry.“* (SK 16,1). *„Ve všech městech, jimiž procházeli, předávali závazná ustanovení, na nichž se usnesli apoštolové a starší v Jeruzalémě. A tak se církve upevňovaly ve víře a počet bratří rostl každým dnem. Poněvadž jim Duch svatý zabránil zvěstovat Slovo v provincii Asie, procházejí Frygií a krajinou galatskou.“* (Sk 16, 4-6). Následně se vydávají do Makedonie, protože se Pavlovi ve snu zjevil makedonský obyvatel a prosil o záchranu. *„Po tomto Pavlově vidění jsme se bez váhání chystali na cestu do Makedonie, protože jsme usoudili, že nás volá Bůh „abychom tam kázali evangelium.“* (Sk 16, 10).

Jeho druhá misijní cesta ho dovedla až do Korintu. *„Potom odešel Pavel z Athén a přišel do Korintu.“* (Sk 18, 1). Pavel setrval v Korintu mnoho dní.

2.2.3 Třetí misijní cesta

Na svojí třetí misijní cestu se Pavel vydává z Korintu a dostává se do Efézu. *„Pak odplul z Efezu do Cesareje a odtud se vydal do Jeruzaléma, aby pozdravil církev. Potom odešel do Syrské Antiochie. Když tam pobyl nějaký čas, vydal se znova na cestu. Procházel galatskou krajinou a Frygií a posiloval tam všechny učedníky.“* (Sk 18, 21-23). Pavel se vrací do Efezu, kde došlo k pobouření. *„Když zmatek ustal, svolal si Pavel učedníky a povzbudil je. Pak se s nimi rozloučil a vydal se na cestu do Makedonie.“* (Sk 20,1). Přes řecké ostrovy se Pavel dostává do Sýrie. *„Přiblížili jsme se na dohled ke Kypru, ale nechali jsme ho vlevo a mířili k Sýrii, Přistáli jsme v Týru, kde měla loď vyložit náklad.“* (Sk 21, 3). Pak vyrazil do Cesareje a Jeruzaléma kam „Jeruzalémským křesťanům a křesťankám přitom přináší výtěžek sbírky, kterou učinil mezi spolubratry v Makedonii a Korintě.“⁸

⁷ Pavel z Tarzu (online). [Cit. 2012-04-16]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/pavel/>.

⁸ Pavel z Tarzu (online). [Cit. 2012-04-16]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/pavel/>.

Pavel patřil mezi nejvýznamnější apoštoly, kteří uskutečňovali misijní cesty mezi pohany. „Řídí se zásadou kázat evangelium jen tam, kde je Kristovo jméno neznámé (Ř, 15,20). Strategicky postupuje tak, že zakládá křesťanské obce v městských centrech, odkud se evangelium může šířit dál.“⁹

Založil mnoho křesťanských obcí, které se řídily určitými pravidly. „Jako první pravidlo zdůraznil, že řády v církvi neurčují lidé, ale Kristus, který je jediná hlava církve, a církev je tělo Kristovo. Proto církev koná všechno s ohledem na Krista a v jeho Duchu, to znamená především v lásce. Do společných pobožností patří jen to, co je z Ducha Páně a slouží ke vzdělání církve. Za pořádek v církvi musí být někdo zodpovědný. Proto ustanovil Pavel ve sborech presbytery (od řeckého PRESBYTEROS, starší), z nichž ti přední byli později nazýváni biskupy (od řeckého EPISKOPOS), dozorcí, dohlížitelé. Nebyli to kněží, ale věřící muži, kteří byli pověřeni péčí o pořádky sborů a jeho duchovní růst. Pavel je považoval za své spoludělníky. Každému jednotlivému sboru kladl na srdce, že se všemi ostatními sbory tvoří nedílný celek, tělo Kristovo. Proto křesťané, ať byli odkudkoli, byli v každém sboru přijímáni jako bratři. Všechny Pavlovy sbory musely také konat sbírky na chudý jeruzalémský sbor. Tak položil Pavel základy budoucího církevního zřízení.“¹⁰

„Pavel byl prvním stoprocentním křesťanem: byl prvním, kdo plně pochopil Ježíšův teologický systém a kdo porozuměl jak velikostem změn, které ztělesňoval, tak i definitivnosti roztržky se zákonem judaismu.“¹¹

2.3 Pronásledování křesťanů

Křesťanství se šířilo židovským světem a rostl počet křesťanů, kteří byli dříve pohany a dostává se až do Říma. Zde v roce 64 propukl velký požár a tehdejší vládce Nero z tohoto požáru obvinil křesťany. „Tehdy zahájila římská říše svůj dvě stě let trvající boj s církví.“¹² Ovšem toto mělo jeden kladný důsledek. Křesťané si v Římě

⁹ VOUGA, Fraçoise. *Dějiny raného Křesťanství*, Praha : Vyšehrad spol. s r.o.. ISBN 80-7021-231-4, s 96.

¹⁰ ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve*. Praha : Kalich , ISBN80-7017-204-5. s. 24-25.

¹¹ JOHNSON, Paul. *Dějiny Křesťanství*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN: 80-85959-41-0. s. 38.

¹² TOMKINS, s. 27.

získali sympatie, protože i když se dopustili zločinů, tak bylo jasné, že císař se chce zalíbit římskému lidu a proto byli obětováni. Úřady je moc nepronásledovaly a tak církev potajmu rostla.¹³

Křesťanství již nějakou dobu existence a bylo rozšířeno po celé Římské říši. „Císař Alexander Severus zařadil Krista do svého panteonu, přijal křesťany na svůj dvůr a dovolil jim vlastnit pozemkový majetek. O císaři Filipu Arabovi se říkalo, že byl téměř křesťanem.“¹⁴ Ovšem po smrti tohoto císaře dochází k největšímu pronásledování církve. V roce 249 usedá na trůn Decius a vydává svůj první edikt, který přikazuje uvěznit vůdce církve. „Během pronásledování byli zabiti římský, antiochijský a jeruzalémský biskup, biskupové alexandrijský a kartaginský se museli skrývat.“¹⁵ Za jeho vlády dochází k vraždění a k pokusu o vymýcení křesťanství.

Další hrůzné pronásledování bylo za vlády Diokleciána, který se nechal ovlivnit svým ceasarem Galeriem. Byly zakázány bohoslužby, zničena svatá písma. Křesťané byli bičováni, zabíjeni, upalováni, topeni. Toto krvavé pronásledování trvá celých dlouhých jedenáct let. V roce 313 byl vydán edikt Milánský a pronásledování je u konce.¹⁶

3. Ostrovní církve a její misie na pevninu

3.1 Irsko

„Zdá se, že křesťanství proniklo na ostrov poprvé již před r. 400 z Británie. Irské křesťanství však můžeme blíže postihnout teprve v historicky bezpečně dosvědčené osobnosti Brita Patrika, toho lze označit za vlastního misionáře Irska.“¹⁷

„Pro ostrov, na němž nebyla města, byl typický mnišský charakter veškerého církevního života. Už po vnější stránce byla církevní organizace spojena s kláštery, které se brzy rozšířily po celé zemi. Velké klášterní komunity představovaly u každého z četných kmenů církevně náboženské centrum.

¹³ TOMKINS, 27 – 29.

¹⁴ Tamtéž, s. 52.

¹⁵ Tamtéž, s. 52.

¹⁶ ŠOLTÉSZ, s. 34

¹⁷ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha : Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7., s. 100.

Mimořádně populární bylo mnišství v 6. století. Celého národa se zmocnilo křesťanské nadšení, které vyvolalo nebývalé monastické jaro. Kláštery rostly a vzkvétaly; byly vysokými školami duchovního života a zbožnosti. Vycházeli z nich nesčetní svatí a učenci. Silný vliv mnišství přirozeně působil zpětně na utváření církevního života. Kmenový klášter pečoval po duchovní stránce o kmen (klan), jeho řeholníci vykonávali duchovní správu, vedli školu a konali pro lid bohoslužby. Proto museli být kněžími. Řeholní kněz se stal v Irsku takřka všeobecně knězem v duchovní správě. Charakter kněze určovaly řeholní zvyky a klášterní formy. Tyto vlastnosti se přenášely iroskotskou misií na pevninu.¹⁸

3.1.2 Svatý Patrik

Mezi první misionáře tohoto původu patřil Patrik, který se narodil v Británii kolem roku 385. V mladistvém věku byl unesen do Irska, ale podařilo se mu utéct a vrátit domů. „Vystudoval v Galii, stal se knězem, po návratu do Británie byl vysvěcen na biskupa a spolu s několika druhy odešel jako misionář znovu do Irska (432). Dokázal přizpůsobit svůj apoštolát podmínkám této země, takže obrátil na křesťanství velkou část obyvatelstva. A i když se to neobešlo bez nesnází, přece nebylo třeba prolévat mučednickou krev. Založil mnoho klášterů a zřídil pevnou církevní organizační strukturu. Armagh u Belfastu se stal prvním biskupským sídlem (kolem roku 444). Na sklonku života napsal autobiografické dílo „Vyznání“. Zemřel 17. března 461 poblíž severoirského města Downu a jeho hrob se stal ihned poutním místem.“¹⁹

3.2 Iroskotská misie na pevninu

„Irské mnišstvo nebylo přes svůj silně anachorétský charakter nikterak vzdáleno světu, nýbrž plně zaníceného činného ducha, který se projevoval intenzivní misijní činností. Touha po samotě a odloučenosti je pudila do dálky, do "bídy". Pro Krista bez vlasti, a přece všude doma, procházeli Galií, Itálií a Germánií až do Pannonie. Jejich asketickým ideálem bylo posvátné putování (peregrinari pro Christo). Vypadali podivně: drsné, vousaté postavy s dlouhou poutnickou holí v ruce, do hola ostříhaní, jen s úzkým věnečkem vlasů na přední části hlavy a s vlajícími dlouhými vlasy vzadu. Přes ramena nosili na řemeni nádobu s vodou a kožený vak s knihami; na krku měli schránku

¹⁸ FRAZEN, s. 100.

¹⁹Svatý Patrik (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/patrik/>

s relikviemi a nádobku na posvěcené hostie. Nikdy je neopouštěla asketická touha po sebeposvěcování; i na cestě se modlili a studovali; přitom v neúnavné misijní horlivosti.“²⁰

„Tito horliví irští putovní misionáři působili svým příkladem a slovem ve všech evropských zemích. Obyčejně nezůstávali dlouho na jednom místě, ale putovali dále. Jejich misie proto nemohla jít příliš do hloubky a svým sporadickým úsilím nedosahovala zdaleka takového významu a účinnosti jako pozdější soustavná činnost anglosaských misionářů. Přesto nebyla neplodná; kláštery, které založili, byly středisky křesťanského života v polopohanském okolí, jež teprve čekalo na pokřesťanštění. Nejvýznamnější z těchto iroskotských putovních misionářů a zakladatelů klášterů na pevnině byl Kolumbán Mladší.“²¹

3.2.2 Kolumbán Mladší

Významným misionářem, který putoval po pevnině, byl Kolumbán Mladší (530 – 615)²². Patří mezi nejslavnější osoby mnišského středověku. Na svoji cestu se vydal spolu s dvanácti druhy.²³ „Usadili se v Annegray v burgundských Vogézách a založili v okolí tři kláštery, nejslavnější z nich byl v Luxeuil. Žili podle velmi přísných řeholních pravidel, za jejichž přestoupení se ukládaly tvrdé tresty. Když byli z této krajiny vyhnáni, působili kolem curyšského a bodamského jezera v dnešním Švýcarsku. Vedením kláštera, který založil v dnešním kantonu St. Gallen, pověřil jednoho ze svých společníků, sv. Havla. Sám pak pokračoval dále na jih a založil klášter v Bobbiu v severní Itálii (613). Tam také 23. listopadu 615 zemřel a je pohřben v kryptě jemu zasvěcené baziliky.“²⁴

„Řehole svatého Kolumbána mladšího je nejstarší irskou mnišskou řeholí, jakou známe. Právě ona nám spolu s jeho knihou pokání a kázáními umožní alespoň trochu pochopit, jaký duch určoval náboženskou praxi Keltů. Tyto listiny ve skutečnosti popisují asketický režim, který je tak tvrdý a nekompromisní, až člověku tuhne krev

²⁰Iroskotská misie (online). [Cit. 2012-04-11]. Dostupné na <http://biblestudium.webnode.cz/products/a13-iroskotska-a-anglosaska-misie-kolumban-bonifac-/>

²¹Iroskotská misie (online). [Cit. 2012-04-16]. Dostupné na <http://biblestudium.webnode.cz/products/a13-iroskotska-a-anglosaska-misie-kolumban-bonifac-/>

²²FRANZEN, s. 100.

²³Tamtéž, s. 100.

²⁴Kolumbán mladší (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/kolumban/>

v žilách. Z Kolumbánova hlediska byl mnichův život hrdinným a nelítostným bojem, jehož cílem bylo pokořit vlastní svévoli a lákání smyslů.²⁵

3.3 Anglosaská misie na pevnině a křesťanství na Britských ostrovech

„Církevní organizace v Británii existovala již v římské době. Už na koncilu v Arles (314) byli přítomni biskupové z Yorku, Londýna a Lincolnu. Když byly r. 407 odvolány z Británie římské legie, pronikli do země ze severu pohanští Piktové a přes moře Anglové, Sasové a Jutové; zahrnuli křesťanské obyvatelstvo do západní oblasti (Wales) nebo na pevninu (Bretaň) a založili kolem r. 450 sedmi království (Anglové: Mercii, Východní Anglii a Norhumbrii; Sasové; Essex, Sussex a Wessex; Jutové Kent). Křesťanství zde úplně zaniklo.“²⁶

3.3.1 Anglosaská misie

„Anglosaští mniši převzali od Irů neodolatelnou touhu po peregrinatio pro Christo a misijní horlivost. Začala obrovská misijní činnost na pevnině mezi kmenově příbuznými Sasy a Frísy.“²⁷

3.3.2 Bonifác

Nejvýznamnějším anglosaským misionářem byl Bonifác. Od římského papeže dostává hodnost arcibiskupa a zahajuje svoji misijní činnost na území Holandska, kde žili Frisové. Ti ovšem byli pohanského původu a mnichovi nevěnovali velkou pozornost. Proto svoje působení posouvá o kousek dále. Zaměřil se na Hesse a Duryňky. „V roce 754 se vypravil do Fríska na území svého prvního misionářského působení a zemřel tam spolu se svými dvaapadesáti spolupracovníky mučednickou smrtí 5. června u Dokkumu (v dnešním Holandsku). Jeho tělo bylo přeneseno do kláštera ve Fuldě a tam pohřbeno.“²⁸

„Právě tady se ukazuje odlišnost od irského způsobu myšlení. Iroskotští misionáři postupovali nesystematicky a bez plánu, obraceli se k prostému lidu a pokoušeli se získat jednotlivé duše; Anglosasové prováděli misii zcela jiným způsobem. Pro svou

²⁵ LAWRENCE, s. 47.

²⁶ FRANZEN, s. 101.

²⁷ Tamtéž, s. 102.

²⁸ Svatý Bonifác (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/bonifac/>

práci získali papežské schválení a podporu franských panovníků. Pak přicházeli s papežským pověřením a s královským průvodním listem k předákům lidu, ke kmenovým vévodům a snažili se získat nejdříve je. Dobře věděli, že lid je ochoten je následovat. V popředí jejich postupu byla autorita a církevní organizace. Realizovali římské dědictví. Misie shora měla smysl jen tehdy, když byl její úspěch zabezpečen následnou péčí a organizačním upevněním. Vazba na univerzální papežství dávala tomuto podnikání šíři a samostatnost; chránila je, aby znovu neupadlo v omezenou zemskou církev.²⁹

3.4 Misijní činnost v Anglii

„Koncem 6. stol. začala mezi Anglosasy misijní činnost; vycházela skoro zároveň z Říma a z iroskotské církve. Roku 596 poslal papež Řehoř Veliký (590-604) do Anglie Augustina, převora římského kláštera sv. Ondřeje, spolu se 40 mnichy. Kentský král Ethelbert je přijal přátelsky; o vánocích r. 597 ho Augustin pokřtil a spolu s ním asi 10 000 osob; usadil se v Canterbury. Papež Řehoř mu neustále posílal další misionáře a živě se o misii zajímal. Byl to první papež, který provedl záměrně obrat ke Germánům a dovedl se také vcítit do myšlení těchto primitivních kmenů. Dopis, který r. 601 poslal Augustinovi a Mellitovi do Anglie, svědčí o jeho smyslu pro skutečnost a o schopnosti přizpůsobení (akomodace). Doporučoval misionářům, aby pokud možno navazovali na existující předkřesťanské náboženské zvyklosti a naplňovali je křesťanským duchem a obsahem. Mají jim (Anglosasům) ponechat jejich neškodné radosti: Popřejeme-li lidem takto vnější radost, najdou snadněji i radost vnitřní.“³⁰

„Misijní činnost se setkala s nebyvalým úspěchem. Křesťanství přijímá nejdříve království Kent a později i Wessex, Northumbrie a Sussex. Pokřesťování anglického lidu bylo dokončeno a v Anglii začal rozmach anglosaské církve a křesťanské kultury.“³¹

„Anglická misie byla úspěchem. Za méně než jedno století se všechna anglosaská království připojila k římskému křesťanství. Misionáři zůstali v tělesném kontaktu se svou římskou základnou. Angličtí biskupové se rozhodně nestavěli k mnišství nepřátelsky, naopak vyšli z mnišské tradice a stáli v čele monastické církve. Když byla

²⁹ FRANZEN, s. 102 -103

³⁰ Tamtéž, s. 101 – 102.

³¹ Tamtéž, s. 102

na konci 7. století první etapa christianizace Anglie téměř ukončena, dali někteří anglosaští mniši své evangelizační nadání do služeb národů, které jejich předkové zanechali na germánském území. Pro tyto mnichy-misionáře, kteří odcházeli do Fríska, Saska, Durynska, Hesenska, Frank, Alamanie a Bavorska, se tedy otevřela „nová hranice“. Odcházeli z Anglie, aby obraceli na víru Germány, ale o rady a zmocnění žádali v Římě a do Říma také jezdili pro relikvie a náboženské spisy. Vazba na Řím pro ně byla tak důležitá, že se zřekli svých anglosaských jmen, jež považovali za nepěkně znějící, a přijali melodičtější jména románská³².

Právě díky působení těchto významných osobností dochází v Británii ke spojení římské, galské a irské tradice. To, že na ostrovech došlo ke spojení irské zbožnosti a římského ducha, vedlo k vytvoření anglosaských klášterních škol, ale také ženských klášterů, kde se rozvíjel vysoký duchovní život, ale i tradice spojené s tímto duchovním životem. „Její rozkvět trval až do 11. století. Třicet tři anglosaských králů a královen dožilo svůj život v klášteře.“³³

Všichni tito horlivě zapálení misionáři přispěli k rozvoji a šíření křesťanství mezi středoevropské národy, které byly pohanského původu a toho se jen tak nechtěli vzdát.

3.5 Svatý Vojtěch

Ráda bych se zde zmínila i o jednom z Čechů, který roku 973 podnikal misijní činnost. Byl to pražský biskup jménem Vojtěch, který pocházel z rodu Slavníkovců. Když zemřel první biskup Dětmar, stal se právě Vojtěch jeho následovníkem. „Upřímně se snažil o zlepšení násilnického nezávažného života, který na území Čech panoval. Když však neměl takový úspěch, jaký si přál, odešel do Říma a stal se mnichem. Byl však povolán zpět. Na zpáteční cestě pomáhal šířit křesťanství v Uhrách. V té době ovšem Boleslav II. nechal vyvraždit rod Slavníkovců a Vojtěch odešel jako misionář k pohanským Prusům. Tam byl roku 997 zabit.“³⁴

Mnozí tito významní misionáři na svých misijních cestách založili kláštery, což se stalo dalším důležitým bodem v šíření křesťanství. Nejen zakládání klášterů hrálo

³² LE GOFF, Jocques. SCHMITT, Jean-Claude. Encyklopeide Středověku. Praha : Vyšehrad, spol. s r.o., ISBN: 80-7021-545-3. s. 395

³³ Tamtéž, s. 102.

³⁴ ŠOLTÉZ, s. 42

důležitou roli v šíření křesťanství, ale také mnišský život, na který navazuje vznik klášterů, je velmi důležitá forma šíření křesťanství. Neexistovala jednotná forma klášterů. Během několika set let vznikaly kláštery různých mnišských řádů. Kláštery měly velký význam v křesťanských zemích, nejenže pomáhaly ke zbožnosti, ale měly též i funkci vzdělávací. Ke zbožnosti patřilo především učení a kázání. „Odříkavý život mnichů jim byl připomínkou, že království boží není z tohoto světa.“³⁵ Ke vzdělanosti patřilo především naučit se nějakému řemeslu a také pěstování potravy. To ale předbímám. Nejdříve bych se ráda ve své práci věnovala vzniku mnišského života a zakládání klášterů.

4. Vývoj mnišství

V Egyptě a Palestině můžeme vidět první přítomnost křesťanského monasticismu. „Slovíčko monasticismus pochází z řeckého slova monos, což znamená osamělý.“³⁶ Jednalo se o lidi, kteří odešli ze společnosti do pouště, aby žili v osamění jako poustevníci, vedli duchovní život a oddávali se Bohu. vzdali se manželství, majetku a všech lidských radostí. Co ovšem vedlo k rozhodnutí vést takovýto život? Autoři, kteří se touto problematikou zabývají, nám nabízejí dvě příčiny. První je, že právě v době velkého pronásledování křesťanů za vlády císaře Diokleciána odchází mnoho věřících do pouště, aby se před jeho tyranii ukryli. Druhou možnou příčinou je svoboda církve, kterou dostala roku 313. Morálka křesťanských obcí ochabovala, a proto se ti, kteří byli oddáni náboženskému životu, rozhodli vést poustevnický život.“³⁷

Základy tohoto poustevnického života a zřeknutí se majetkového bohatství nalezneme v evangeliu. V evangeliu Matouše se dočteme o rozhovoru mezi Ježíšem a bohatým mladíkem. Mladík od Ježíše zjišťoval, co vše má udělat pro věčný život. Odpověď zněla, že v zachování přikázání. Mladík však odvětil, že to vše dodrží, ale co má dělat nadále. „*Ježíš odpověděl: Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej, co ti patří, rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne*“. (Mt 19, 21)

³⁵ ŠOLTÉZ, s. 54.

³⁶ LAWRENCE, s. 5.

³⁷ Tamtéž, s. 5.

„Mezi první, kteří se obrátili k mnišskému životu, patřil Jeroným. On vysvětloval, že život se může žít ve městech, ale pokud člověk chce být opravdovým mnichem, musí být samotářem. Mnozí mniši, kteří žili v poušti, se řídili evangelijními radami. Ve skutečnosti jim šlo o sebezapření a spojení s Bohem. Pokud toho chtěli dosáhnout, museli se zbavit přirozených choutek a očistit svojí mysl.“³⁸

4.1. Eremitický mnišský život

Kolébku asketického života nalezneme v Egyptě, kde se klášterní hnutí rozšířilo dále do zemí, kde měla církev své učedníky. Zde v kolébce klášterního hnutí vznikaly dva způsoby asketického života. „První z nich představoval způsob života, jaký si osvojili poustevníci z pouště – řeč je o poustevnickém, respektive o eremitském životě izolovaných jednotlivců, který své značení získal podle slova eremos, jež v řečtině znamená „pustý.“³⁹ Za otce tohoto způsobu života byl považován svatý Antonín.

4.1.1 Svatý Antonín

Svatý Antonín začal svůj poustevnický život před rokem 270. Po dosažení dvaceti let se vzdal majetku a jako poustevník odešel do pouště, kde se oddával poustevnickému životu. Vyhledal starého svatého muže a svěřil se do jeho vedení. Po několik let se učil, jak žít v askezi. Když skončil učednická léta, odešel do úplné samoty. Po několika chvílích ho začali vyhledávat jiní poustevníci, kteří se chtěli od něj učit askezi. On však chtěl žít v naprosté samotě, proto odešel ještě dále do pouště, kde žil asi dvacet let v naprosté samotě. Po dvaceti letech se objevil velmi charizmatický učitel, který začal učit mnichy, kteří ho chtěli následovat a poradit v duchovním životě. Dokonce se na něj obrátil i císař Konstantin a jeho synové. Antonín patří k charizmatickým osobnostem a především hlásal, že on je Boží prorok a plní vyšší vůle. Zemřel v roce 365 v požehnaném věku, bylo mu 105 let. Jeho následovníci začali žít v jeskyních nebo chatrčích kolem řeky Nil, tvořili společenství žijících poustevníků v osadách.⁴⁰ „Pro takovou skupinu se používalo označení laura (lávra), což je řeckého slovo, které má význam stezka či cesta a které se očividně odvozuje od společné stezky, jež spojovala jeskyně v horských kláštěrech Judeje. Ve středu takové osady stál

³⁸LAWRENCE, s. 5.

³⁹Tamtéž, s. 8.

⁴⁰FRAZEN, s. 10.

komplex budov, do něž patřily i pekárny a kostel, kde se o sobotách a nedělích celá skupina poustevníků shromaždovala ke společné modlitbě a ke každotýdennímu sloužení mše.⁴¹

4.2. Cenobitský mnišský život

„Druhým – a běžnějším – způsobem byl život cenobitský, tj. asketický život realizovaný v rámci organizované obce neboli kláštera, který řecky mluvící křesťané označovali jako „cenobium“, což byl výraz pocházející ze slova koinos znamenajícího „společný“. Podle tradice byl tvůrcem křesťanského cenobita, prvního naprosto společného kláštera, svatý Pachomios.“⁴²

4.1.2 Pachomius

Druhý způsob života vzniká asi o sto let později, když se začínají zakládat kláštery. „Slovo klášter je od latinského claustrum, což znamená ohrada, uzavřené místo.“⁴³ První klášter tohoto typu bychom našli na ostrově Tabennisi u řeky Nill. Za zakladatele tohoto způsobu života a kláštera je považován mnich Pachomius. Nebývalý úspěch vedl k tomu, že v okolí byly zakládány další ústavy, některé byly určeny pro muže a jiné pro ženy. Každá obec měla svého představeného, ale všechny řídil Pachomios, který se stal patriarchou. Kláštery tohoto typu byly určené pro velký počet řeholníků nebo řeholnic. Za zdmi kláštera se nacházela jídelna, nemocnice a uprostřed kostel. V každém z příbytků žilo asi dvacet řeholníků. Za jejich výuku a duchovní poznání odpovídal probošta. Život v klášteře byl veden společensky. Čas se trávil společnými pobožnostmi, společným jídlem nebo prací, která byla vyžadována od každého. Především manuální práce, která se dala finančně zhodnotit, a tím se dal finančně podporovat klášter. Navíc práce měla i další význam. Mnichové brali práci jako lék na duši a duševní stav, ale také jako vysvobození od nudného života. Mnozí se zabývali výrobou plátna, košů či snad rohoží. Řeholníci se sami starali o svoji obživu, kterou pěstovali v zahradách nebo na polích, které obklopovaly klášter.⁴⁴

⁴¹FRAZEN, s. 10

⁴²LAWRENCE, s. 8

⁴³ŠOLTEZ, s. 53.

⁴⁴FRANZEN, s. 12

4.3. Basileios z Kaisareje

Dalším významným představitelem mnišského života byl Basileios z Kaisareje. Byl to velmi vzdělaný člověk, který absolvoval mnoho řečnických škol, například v Kaisareji, v konstantinopolské a athénské akademii. Chtěl si vyzkoušet asketický způsob života, proto se vydal na poustevnické cesty po Palestině a Egyptě, kde se snažil najít svého duchovního otce. Nejvíce na něj zapůsobily pachomiovské obce kolem Thébu. Po návratu do svého rodného města se snažil přizpůsobit životu v osamění, ale jelikož to nebyl ten pravý způsob života, který si představoval, založil cenobitskou obec, která se stala velkým vzorem pro mnoho nových klášterů, převážně v Malé Asii. Během svého působení pomohl klášternímu hnutí, to se dostalo pod církevní hierarchii. Jeho kláštery měly Dlouhou a Krátkou řeholi. Jednalo se o listy, které poskytovaly rady mnichům, a byly považovány za pravidla, o které by se měl klášter opírat. Dále mniši žili v tzv. duchovní rodině v klášterní vile. Jeho klášterní tradice byly jiné než v předešlých dvou případech. Mniši byli vůči hlavě obce poslušnější, což představovalo zlepšení asketické tradice, která byla racionálnější a umírněnější. Právě to bylo znakem řecké vzdělanosti. Každý nováček, který do kláštera vstoupil, se musel zříci vlastní vůle a ve všech případech poslouchat hlavu obce.⁴⁵ „Povoleny byly jen takové způsoby umrtvování těla, které odsouhlasil opat.“⁴⁶ „Další jeho významnou tradicí byla práce pro zlepšení kláštera. Jak jsem výše zmínila, práce zdokonalovala ducha a zároveň zlepšovala finanční situaci obce. Každý z mnichů musel ovládat alespoň jedno rukodělné řemeslo. Basileios podporoval fyzickou zdatnost.“⁴⁷

Tyto způsoby mnišství se rozšířily velice rychle po celém Východě. Za otce pravověrného monasticismu je považován právě zmíněný Basileios z Kaisareje. Za nejvýznamnější místo pravoslavného mnišství je považován poloostrov Athos, kde se nalézá i hora Athos a právě zde se usídlilo mnoho poustevníků a mnichů, kteří žili v jeskyních nebo v cenobitských obcích. Tento poloostrov nalezneme v severním Řecku a i dnes je považován za velmi významné středisko pravoslavného mnišství.

⁴⁵ LAWERNCE, s. 14.

⁴⁶ Tamtéž, s. 14.

⁴⁷ Tamtéž, s 14-15.

4.4. Západní mnišství

Tento vývoj východního mnišského a klášterního života ovlivnil i západní Evropu, do které se tento způsob života dostával různými cestami. Mezi hlavní způsoby, které ovlivnily západ, bylo šíření východní literatury o mnišském životě a hledání útočiště biskupů, např. Atanáše nebo Jana Cassianuse, před teologickou bouří, jejíž střed se nacházel v Alexandrii. Hlavní knihou, která ovlivnila západ, byl životopis výše zmíněného Atanáše. Tento spis se dočkal i překladu do latinského jazyka. V průběhu dalších let byla dostupná další literatura psaná latinsky o životě pouštních otců. „Časem se vytvořil obsáhlý korpus ústní tradice, který postupně nabyl písemné podoby v různých verzích Apofteghmat neboli Výroků církevních otců, což byly sbírky, rčení, jež obíhaly v řečtině a kopštině a jež byly nakonec přeloženy do latiny.“⁴⁸ Podobu monasticismu v západní Evropě pomohly vytvořit dvě díla. První dílo, které sepsal Jan Cassiana, nese název Konference. „Jeho Konference tvořily nevyčerpatelnou pokladnici axiomů a úvah o technikách a strastech vnitřního života modlitby.“⁴⁹ Dalším stěžejním dílem byla Instituce od stejného autora. Kniha je věnována mnišské obci, která byla založena v Aputu. Dále obsahovala učení o cenobitském životě.⁵⁰

„Mezi první významné západní mnichy patřil zmíněný Atanáš, který při svém vyhnanství navštívil Trevír a Řím. Dalším mnichem byl Hilarius z Poitiers, který byl nucen putovat po Malé Asii, kde se setkal s klášterním hnutím. Po návratu se ujal skupiny asketů a především svatého Martina z Tours, který patří mezi důležité představitele galského monasticismu. Po odchodu z římské armády se usídlil v Miláně, ale nevráživost milánského biskupa ho donutila k odchodu do Galie, kde se usadil se skupinou stejně smýšlejících lidí. Zde se seznámil s Hilariusem a toto přátelství Martinovi přineslo hodnost biskupa. V roce 372 založil osadu v Matmoutieru, která se podobala lávře. Jeden z jeho žáků Sulpicius Severus sepsal jeho životopis, který se stal novou silou pro rozvoj klášterního hnutí v Galii.“⁵¹

⁴⁸ LAWRENCE, s. 16.

⁴⁹ Tamtéž, s. 17.

⁵⁰ Tamtéž, s. 17.

⁵¹ Tamtéž, s. 17-18

„Zároveň s tím, jak se šířila sláva východních asketů, začal do Sýrie a Egypta proudit sice slabý, ale stále sílící pramen zájemců ze Západu. Jedním z příslušníků této první generace konvertitů k mnišskému životu byla Melánie, bohatá vdova z Říma, která se roku 372 vydala navštívit egyptské poustevníky. Během svého pobytu v Nitrii se setkala s Rufinem, přítelem Jeronýmovým, jenž právě konal podobnou pouť. Toto setkání se stalo počátkem trvalého duchovního přátelství. Oba se nakonec usadili v Jeruzalémě, kde na Olivetské hoře založili a vedli dva cenobitské kláštery – jeden pro muže a druhý pro ženy. Z těchto dvou výhonků římského křesťanství se mělo posléze zformovat jádro kolonie západních asketů žijících mimo hranice Západu, ve Svaté zemi.“⁵²

Podobně jako Rufin se na cesty po poušti vydal Jeroným, který propagoval východní monasticismu v Římě. Sice se usadil v jeskyni a pokoušel se o východní způsob života, ale nedokázal přestat udržovat styk s církevní politikou. Dlouho to však nevydržel a vrátil se zpět do Říma, kde se ujal bohatých žen, které se snažily o klášterní život. Díky Jeronýmovi a dvěma vdovami, Marcelle a Paule vznikl na Aventiské cestě rozsáhlý klášterní ústav. Poté se Jeroným s Paulou vydali do Palestiny, kde založili jeden mužský a jeden ženský klášter. Zde Jeroným sepsal jedno ze svých největších děl, překlad Starého zákona do latiny, který byl uznán jako Vulgáta.⁵³

Mezi významné Galijské poutníky patří Honoratus, který prodal veškerý majetek a vydal se na pouť po Východě. Na svých cestách získal mnoho zkušeností a po návratu na pobřeží Riviery založil klášter, kde tyto zkušenosti začal uplatňovat: „bylo tu ústřední cenobium pod vládou opata i shluk přidružených pousteven, do nichž se mohli odvážit starší členové obce, kteří v ní již prošli určitým výcvikem, a pustit se do osamělého boje o vnitřní povznesení.“⁵⁴ Tento klášter sloužil jako školící centrum pro lidi, kteří se chtěli stát mnichy nebo i pro mnichy, kteří chtěli založit klášter na severu Evropy. Působilo zde mnoho vzdělaných mnichů, kteří své zkušenosti předávali dál. Klášter v Lérins na pobřeží Riviery se stal školícím centrem mnichů.⁵⁵

⁵²LAWRENCE, s. 18.

⁵³ Tamtéž, s. 19

⁵⁴ Tamtéž, s. 19.

⁵⁵ Tamtéž, s. 19.

Díky Honoratovi a Janu Cassianovi byly založeny kláštery v Marseilles a Lérins. „Klášter v Lérins se stal magnetem, školicím střediskem pro ty, kdo se chtěli stát mnichy, i pro zakladatele klášterů ze severních krajů Evropy.“⁵⁶

Jedním zásadním problémem bylo, že biskupové klášternímu hnutí moc nevěřili. Roku 451 bylo na chalcedonském koncilu vyjádřeno, že pokud chce někdo založit nový klášter, musí mít souhlas od biskupa, pod kterého kláštery spadají a že v žádném případě mnich nesmí zasahovat do církevních záležitostí.⁵⁷ S touto nevolí se neseťkávala klášterní hnutí jen na Západě, ale nedůvěra panovala i na Východě. Zde se na jedné straně vyvíjel klášterní život a na straně druhé sekulární církve, které se navzájem neovlivňovaly. „Na církevní úřad se pohlíželo jako na součást onoho světa sekulárních svodů, jehož se mnich předtím zřekl.“⁵⁸

Hlavním úkolem bylo, aby se monasticismus dostal na stejnou úroveň jako oficiální církve. Nejdříve si však mniši museli získat důvěru biskupů. To se povedlo klášterům v Galii a Itálii. V pátém století se důvěra biskupů posouvala do Vercelli a Akvilei a dále do Říma, kde v Lateránské bazilice sloužili mši mniši, kteří spadali pod ochranu samotného papeže. Mnozí z mnichů přijali hodnost biskupa a nastoupili na biskupský stolec. Po další léta těchto mnichů-biskupů přibývalo a začala jejich důležitá role v pokřesťování germánských národů. Díky těmto událostem se monasticismus spojil s církví.⁵⁹ „Trvalo ještě nějaký čas, než se stalo běžným zvykem, že ti, kdo vstoupili do kláštera, byli také vysvěceni na kněze.“⁶⁰ Toto spojení monasticismu a církve se odehrávalo v pátém století, kdy se tento způsob života začal šířit po Itálii a Galii. Ovšem v šestém století se začíná objevovat nový promyšlený způsob života v klášterních obcích. Mezi první takto promyšlený život klášterní obce patří řehole svatého Benedikta a neznámého mistra. To už se ovšem dostává k vývoji a uspořádání mnišských řádů. Proto níže popisují vznik a vývoj benediktinského řádu.⁶¹

⁵⁶LAWRENCE, s. 20.

⁵⁷ Tamtéž, s. 20.

⁵⁸ Tamtéž, s. 21.

⁵⁹ Tamtéž, s. 21-22.

⁶⁰ Tamtéž, s. 22.

⁶¹ Tamtéž, s. 22

5. Řád benediktinů

Již v předešlých kapitolách jsem se zmínila o historii mnišského života a zakládání klášterů jako takových, proto v kapitole, která nese název řád benediktinů, popisují vznik a vývoj tohoto významného mnišského řádu.

Mnišské řády jsou společnost osob, které si jako nejvyšší cíl daly následování Krista. Mniši skládají řeholní sliby - slib chudoby, čistoty a poslušnosti. Život řídí dle řehole. Slovo řehole pochází „z latinského regula – pravidlo. Soubor předpisů a duchovních pravidel, jejichž dodržování je závazné pro členy jednoho nebo více církevních řádů.“⁶²

5.1 Spiritualita a zaměření

Tento významný mnišský řád založil ve středověkém Západě svatý Benedikt z Nursie. Řád benediktinů je jeden z nejstarších řeholních životů v latinské oblasti na území bývalé římské říše, který přetrvává do současnosti. Řád benediktinu překládal a opisoval antickou literaturu a na základě těchto činů bylo zachováno řecko-římské písemnictví. Díky jeho řeholi byly dány základy pro rozvoj řeholnictví v západní části Evropy; „neboť jeho v podstatě jednoduchá, ale dobře promyšlená pravidla se ukázala jako přizpůsobitelná dobovým i geografickým změnám a mohla tak sehrát důležitou roli v evropských dějinách. Rehabilitoval lidskou práci a dal ji na úroveň modlitby, což dokládá i řádové heslo *ORA ET LABORA*.“⁶³ Řád se zasloužil o založení škol a především o šíření víry, vzdělanosti a též i umění. Záslouhou aktivně působícího řádu proběhla reforma církve a pokračovalo se v prosazování teologie nebo církevní hudby.⁶⁴

Spiritualita řádů je zaměřena na hledání Boha v izolaci od komunity a okolí. Izolace pomáhá k oproštění od světské moci. „Prostředkem k dosažení tohoto způsobu života je pokora, čímž je míněna nejenom bázeň před Bohem, ale také snaha navázat

⁶² PAVLINCOVÁ, s. 281

⁶³ BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. II. díl/2 svazek*. Praha LIBRI, 2004. ISBN 80-72277-087-X. str. 17.

⁶⁴ BUBEN, s. 147.

společenství s Bohem a s bližními, jakož i pěstování společenských ctností.“⁶⁵ Dalším důležitým bodem je četba a přednesení evangelia, jak píše ve své Řeholi sv. Benedikt. Řehole má 73 kapitol a pojednává o mnišském životě v klášteře, obsahuje též i duchovní rady a hlavně pravidla disciplíny života v klášteře. „Každý má mít vše, co potřebuje, a řehole přitom bere ohled i na slabé, nemocné, staré či jinak již neschopné jedince, má porozumění pro slabost lidské povahy i osobní dispozice jednotlivce.“⁶⁶

Základními body benediktinského života jsou: Četba svatého písma, slavení liturgie, vykonávání modliteb a manuální práce. Úkolem řádu je šíření víry kázáním ale i misijní činností a vzděláváním.

5.1.1 Základní rysy řádu

Roku 1893 se ustálila stávající forma řádu, jak jí známe dnes. Klášter je samostatnou jednotkou, kde spolu duchovní žijí v rodině. V čele konfederace stojí opat-primas, který zastupuje řád a odpovídá za správný chod řadové obce. Primas předstupuje a prosazuje zájmy před Svatým stolcem. Volí se na dobu osmi let. Konventy jsou samostatné, kláštery se nazývají opatstvím. Nejvýše postaveným v klášteře je opat, zástupcem opata je převor, který má titul děkana. „Zájemce o vstup do komunity je nejprve přijat jako host, poté jako kandidát vstupu. Po *obláčce* (předání řeholního roucha, přijetí řeholního jména) začíná mnichův *noviciát*. U českých benediktinů trvá nejméně 1 rok a koná se pro všechny kláštery v arcidiocésii Břevnov. Poté mnich skládá, nejméně tři roky po sobě, jednoleté mnišské sliby. Jsou to tzv. *sliby časné* (v protikladu k slibům slavným, které mají doživotní platnost). Je-li potom jeho definitivní přijetí schváleno *kapitulou* (radou mnichů se slavnými sliby), může bratr skládat *slavné sliby* (*professio sollemnis*).“⁶⁷

⁶⁵BUBEN, s. 9.

⁶⁶Tamtéž s. 9.

⁶⁷Břevnovská komunita(online), [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.brevnov.cz/CS/brevnovska-komunita>.

Praktický život v klášteře se skládá ze tří činností. Modlitba, práce, odpočinek. Oděv mnichů se skládá z několika částí. Černý hábit, černý škapulíř a někdy náleží i kolárek. Odznak je v modré barvě se zlatým nápis PAX na trojverší kříže.⁶⁸

5.1.2 Historie řádu

Svatý Benedikt se narodil kolem roku 480 ve středoitalské Nursii. Rodiči byl vyslán na studia svobodných umění v Římě. Ovšem tehdejší život byl zkažený, proto asi v patnácti letech opouští spolu se svojí chůvou Řím a vydává se do Enfide a posléze do Subiacu, které se nachází na východ od Říma. Zde v úplné samotě žije tři roky. Na tomto místě se setkává s mnichem Romanem, který se o Benediktina staral. Roman žil v nedalekém klášteře, kde se Benediktin naučil praktickému asketickému životu. Roman mu opatroval stravu, daroval mu hábit, rohož na spaní a spoustu jiných potřebných věcí k přežití v jeskyni. Po smrti tehdejšího opata z kláštera ve Vicovare byl Benedikt zvolen novým opatem. Bohužel po několika útocích na jeho osobu, mnichům se nelíbily jeho světské choutky, na tento post rezignoval a vrátil se do Subiacu, kde postupně založil dvanáct klášterů. Každý tento klášter se skládal z dvanácti mnichů. Hlavou kláštera byl opat, ale na opata dohlížel sám Benedikt. Po nepokojích způsobených tehdejším knězem, opustil Subiacum a v roce 529 založil na Monte Cassinu klášter, kde setrval až do své smrti. Tento klášter se stal hlavním místem benediktinského řádů a sloužil pouze pro stoprocentní mnišský život. Sv. Benediktin stál v jeho čele a sepsal zde i svojí řeholi. Pro sepsání řeholních pravidel čerpal z pravidel jiných významných mnichů např. Jana Cassiana. Poté k nim přidal své získané zkušenosti.⁶⁹ „Sv. Benedikt byl člověk prostý, vyrovnaný, mírumilovný a přímý. Odvrátil se od přemrštěné a jednostranné askeze orientálních mnichů a novou mnišskou společnost zařídil po vzoru římské rodiny, v níž otec (tj. opat) přikazoval a od svých synů vyžadoval poslušnost. Vyžadoval disciplínu, ale zároveň respektoval osobnost a individuální schopnosti druhého člověka. Z kláštera učinil domov, kde vládne mír (pax), ne však ten světský, ale mír jaký dává Kristus (J 14,27).“⁷⁰

⁶⁸ BUBEN, s. 10-11.

⁶⁹ Tamtéž, s. 17.

⁷⁰ Tamtéž, s. 17

Když Benedikt zemřel, byly založeny hned tři benediktinské kláštery, z jejichž středu se řehole šířila nejdříve po Itálii. Asi o století později se zakládá benediktinský klášter na území Německa. Když se Karlmann vzdal vlády, tak odešel do kláštera v Monte Cassinu. V Galii byly kláštery donucené přijmout benediktinskou řeholi na základě rozkazu císaře Karla Velikého. Řehole sv. Benediktina byla jedinou řeholí Západu a to dlouhých pět století, protože vytlačila řeholi sv. Kolumbána. Mnoho stoupců řehole cestovalo Evropou a zakládalo kláštery, které se staly nedílnou součástí křesťanské civilizace.⁷¹

Kláštery se stávaly samostatnými jednotkami s majetkem. Do jejich chodu začala zasahovat světská moc, to vedlo k poklesu disciplíny a dále k reformám, na jejichž základě se osamostatnily některé zcela nové řády, např. kartuziány, cisterciáci a celestiny. Mezi nejvýznamnější reformní proud patřilo především clunyjské hnutí, které se formovalo v klášteře v Cluny v Burgundsku.⁷²

Benediktinský řád byl zasažen mnoha ranami osudu. V Čechách hlavně husitstvím, na severu reformací. Ve Francii byly komisi zrušeny asi čtyři stovky klášterů a po revoluci se na území nenacházel ani jeden. „Téměř zároveň se sekularizační zkázou, kdy byl celý řád takřka zničen, začala jeho postupná obnova.“⁷³ Obnova začala na území Uher, poté Bavorska a Francie. O několik let později se dostává do Ameriky a Austrálie. Významnou událostí byl příchod benediktinského řádu do Svaté země, na horu Sion v Jeruzalémě. Další hrůzné obavy o přežití řádu přinesly dvě světové války a hlavně konec druhé světové války. Německá armáda použila Monte Cassino jako opěrný bod. Klášter byl naštěstí varován stoupcem a tak mohlo dojít k evakuaci všech cenností, knih a především k evakuaci ostatků sv. Benediktina. Klášter se snažilo osvobodit mnoho jednotek. Např. Američané, Poláci, Britové. To se jim v květnu 1944 povedlo a s italskou pomocí začala obnova kláštera. Chrám přijel posvětit sám papež Pavel VI. a prohlásil sv. Benediktina ochráncem Evropy. Dnes existuje 21 kongregací a něco přes 370 klášterů, kde žije asi 20 000 řeholníků.⁷⁴

⁷¹ BUBEN, s. 19 – 20.

⁷² Tamtéž, s. 22.

⁷³ Tamtéž, s. 35.

⁷⁴ Tamtéž, 36.

5.1.3 Historie řádů v českých zemích

Do českých zemí se benediktinský řád dostává díky biskupovi Wolfgangovi, který pomohl založit pražské biskupství. Žil v benediktinském klášteře v Einsiedelnu a v roce 970 odešel na svojí misijní cestu do Uher. Tehdejší císař Otta II ho roku 972 jmenoval v Řežně biskupem. Dalším významným biskupem, který se zasloužil o prosazení řádů v Čechách, byl pražský biskup sv. Vojtěch. Při své cestě do Itálie se setkává s opatem sv. Majolemem z Cluny a byl nadšen Clunyjskou reformou, kterou také přijal. Čechy ovšem na tento způsob nebyly připravené a proto sv. Vojtěch skládá svůj post a odchází do Říma, kde vstupuje do kláštera sv. Bonifacia a Alexia.⁷⁵

Po několika letech vznikají kláštery na Ostrově a v Sázavě. Asi o století později vznikají kláštery Rajhrad a Hradisko u Olomouce. Dvanácté století se zasloužilo o vznik klášterů v Třebíči, Kladrubech, Želivi a v Podlažicích. Mnichové přijímají spíše lotrinskou reformu z Gorze, která se do Čech dostává prostřednictvím bavorských klášterů.⁷⁶

Ve třináctém století vznikají další kláštery a díky Karlu IV. došlo v Praze k fundacím. „Roku 1336 ustanovil papež Benedikt XII. zvláštní bullou 36 benediktinských kongregací (provincií), mezi nimiž byla kongregace českomoravská. Jejimi vizitátory byli určeni opat břevnovský a opat třebíčský.“⁷⁷ Ovšem nastupuje husitská doba, která není pro řád vůbec dobrá a zaniká spousta benediktinských klášterů. Až po bitvě na Bílé Hoře začíná obnova řeholního života a také benediktinského řádu. V 17. a 18. století dochází k rozkvětu řadu, kláštery se přestavují, řeholníci se věnují charitativní a misijní činnosti.⁷⁸

V roce 1669 byla českomoravská kongregace spojena s kassinskou, ovšem roku 1758 padlo rozhodnutí, že se spojení nevztahuje na českomoravské kláštery. Českomoravská kongregace byla vedena opatem-předsedou a vizitátorem, kteří byli voleni na dobu šesti let. Převážně touto vedoucí pozicí obsazoval opat z břevnovského

⁷⁵ BUBEN, 41 – 42.

⁷⁶ Tamtéž, s. 42.

⁷⁷ Tamtéž, s. 42.

⁷⁸ Tamtéž, s. 43

kláštera. V devatenáctém století byly českomoravské kláštery spojeny s rakouskou kongregací, toto spojení trvalo do roku 1945, kdy vznikla Slovanská kongregace sv. Vojtěcha. Druhá světová válka nezpůsobila tolik zla jako komunismus, který kláštery totálně zničil. V listopadu 1989 začala obnova benediktinských klášterů a byl obnoven řeholní život.⁷⁹

„Benediktinské kláštery v Česku a chorvatský klášter v Čokovacu jsou takto spojeny do Slovanské benediktinské kongregace sv. Vojtěcha (vznikla roku 1945). Souhrnem jednotlivých benediktinských kongregací je benediktinská konfederace v čele s opatem-primasem, sídlícím v Římě.“⁸⁰

V českých zemích nalezneme i řád benediktinek. „Historie českých benediktinek je starší než historie českých benediktinů. Klášter sv. Jiří na Hradě pražském byl založen ctihodnou Mladou Přemyslovnou kolem r. 973. Jeho význam pro českou kulturu byl veliký. Uvažuje se o tom, že první překlady žalmů a celého Písma sv. do češtiny byly pořízeny právě pro benediktinky na Hradě. Dvorním dekretem z 20. března 1782 byl nejstarší český klášter zrušen. Roku 1164 založila královna Judita Opatství sv. Jana Křtitele v Teplicích. Rozkvět zažilo v století 14. (abatyše Anna, Markéta), roku 1421 bylo zničeno husity. Ve 14. století byly založeny dva další ženské benediktinské kláštery: Opatství sv. Ducha na Starém Městě v Praze (zničeno husity r. 1420) a klášter Děťství Páně v Pustiměři (zanikl r. 1588).“⁸¹

„V dnešní době žije benediktinka českého původu Alžběta Franecová v italském klášteře Orte. Zasloužila se o moderní český překlad Řehole Benediktovy.

⁷⁹ BUBEN, s. 43

⁸⁰ Historie Benediktini (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.kladruby.euweb.cz/pages/historie1.htm>.

⁸¹ Benediktini (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.brevnov.cz/CS/benediktinky>.

Jedna česká benediktinka se slavnými (trvalými) sliby žije také v polském Przemyšlu. V r. 1999 zahájily svůj noviciát v tamním klášteře další tři novicky a na noviciát se připravuje jedna kandidátka. V břevnovském klášteře se pravidelně scházejí zájemkyně o benediktinskou spiritualitu (přednášky P. Prokopa Siostrzonka OSB; setkání s českými benediktinkami, jsou-li přítomny; společné slavení eucharistie).⁸²

⁸² Historie Benediktini (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.kladruby.euweb.cz/pages/historie1.htm>

6. Závěr

Ohlednutím zpět do historie zjistíme, že vývoj křesťanství a budování prvotní církve bylo opravdu velmi složité. Křesťanství se setkávalo s mnoha překážkami, jako bylo židovství, pohanství a také především nelibostí některých císařů Římské říše, ale přesto si udrželo své postavení ve společnosti. Díky horlivým misionářům se křesťanství dostává do všech evropských koutů a později i dále do světa. Právě díky významným osobnostem jako byl Pavel z Tarzu a ostatní zmiňovaní, kteří věřili v Boha a šířili jeho víru, si křesťanství udrželo své postavení v tehdejší Evropě a postupně si získávalo další a další stoupence, jež podporovali šíření křesťanstvím.

Díky ostrovním misionářům se dozvídáme o existenci křesťanství v Irsku, Skotsku a Velké Británii. Přístupem tehdejších vládců přijímají křesťanství a vydávají se na své misionářské výpravy šířit víru mezi pohanské národy. Jejich výpravy nebyly jednoduchého rázu. Setkávali se s novou formou přírodního náboženství a vůbec nebylo jednoduché přimět pohanské národy k přijetí křesťanství. Bylo důležité, jakou formu misionáři používali, zda se jednalo a misii shora nebo o misii zdola. Zásadní roli zde hráli i panovníci, kteří své národy nutili k přijetí křesťanské víry. Panovníci používali misijní činnost jako dobrý politický nástroj k ovlivnění mnoha národů.

Důležitým zlomem byl počátek prvních mnichů, kteří se rozhodli pro život v osamocení. Mniši byli vyhledáváni stejně smýšlejícími lidmi a komunita se rozrůstala. Docházelo k zakládání klášterů, které sloužily jako základny. Zde se spojovala komunita a obliba mnišského života začala růst. Vše se dělo díky způsobu života, který vedli - modlitby, práce, četba evangelia. Později mnišské řády dostávají řád - řeholi a jejich obliba ještě více vzrůstala. Kláštery nesloužily jako základny pro šíření křesťanství, ale byly využívány i ke vzdělávání.

Sepsání této bakalářské práce bylo pro mne velice přínosné. Téma křesťanství je v literatuře hojně oblíbené a právě proto bylo možné barvitě nahlédnout, jak se křesťanství formovalo a jak velký vliv mělo na společnost.

7. Seznam použitá literatura

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona.* Praha : Česká biblická společnost, 2006. ISBN 80-85810-41-7.
- BUBEN, Milan Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Mnišské řády.* Praha : Libri, 2003. ISBN 80-7277-084-5.
- FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny.* Praha : Zvon, 1992. ISBN 80-7113-008-7.
- LE GOFF, Jocques. SCHMITT, Jean-Claude *,Encyklopedie Středověku.* Praha : Vyšehrad, spol. s. r.o. ISBN 80-7021-545-3.
- JOHNSON, Paul. *Dějiny křesťanství.* Brno : Barrister & Principal : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-41-0.
- LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství.* Brno, Praha : Centrum pro studium demokracie a kultury ; Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-536-4.
- PAVLINCOVÁ, Helena a kol. *Judaismus, Křesťanství, Islám.* Praha : Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6.
- ŠOLTÉSZ, Štěpán. *Dějiny křesťanské církve.* Praha : Kalich. , ISBN 80-7017-204-5.
- TOMKINS, Stephen. *Stručné dějiny křesťanství.* Praha, Volvox Globator. ISBN 978 -80-7207-703-8.
- VOUGA, Fraçoise. *Dějiny raného Křesťanství,* Praha : Vyšehrad spol. s r.o. ISBN 80-7021-231-4.

7.1. Internetové zdroje

- Pavel z Tarzu (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/pavel/>.
- Iroskotská misie (online). [Cit. 2012-04-11]. Dostupné na <http://biblestudium.webnode.cz/products/a13-iroskotska-a-anglosaska-misie-kolumban-bonifac-/>
- Svatý Patrik (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/patrik/>
- Kolumbán mladší (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/kolumban/>
- Svatý Bonifác (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.iencyklopedie.cz/bonifac/>
- Iroskotská misie (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://biblestudium.webnode.cz/products/a13-iroskotska-a-anglosaska-misie-kolumban-bonifac-/>
- Břevnovská komunita (online), [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.brevnov.cz/CS/brevnovska-komunita>.
- Historie Benediktini (online). [Cit. 2012-04-10]. Dostupné na <http://www.kladruby.euweb.cz/pages/historie1.htm>

8. Resumé

This bachelor dissertation is divided into four main chapters. Each chapter is divided into sub-sections. The first part of the bachelor dissertation is focused on the development of Christianity: on the first missionary journeys which took place thanks to the Apostles and started Christianity in continental Europe. Sub-sections are dedicated to significant personalities and missionaries who were involved in the Christianisation of Europe. One of the sub-sections is dedicated to the expedition to Great Moravia, led by Cyril and Metoděj. The second part will focus on the development of monks in both the eastern and western parts of the Roman Empire. The manner of the monks' lives will be described, along with the main characters who practised this life and belong among the founders of monastic life. As a result of monastic life the first monasteries came into being which brought together a society of people who led the same ascetic lives. They were important places for educating society and served as bases for the spreading of Christianity. In the last part I attempt to describe several monastic orders following the rule of St. Benedikt. In the sub-sections I will focus on historic development, spirituality and the origins of the first monasteries in our country.